

Verdaguer, epopeia tràgica

Enguany, el 1986, ha estat designat oficialment l'Any Canigó. La finalitat: rescabalar mossén Cinto, vida i obra.

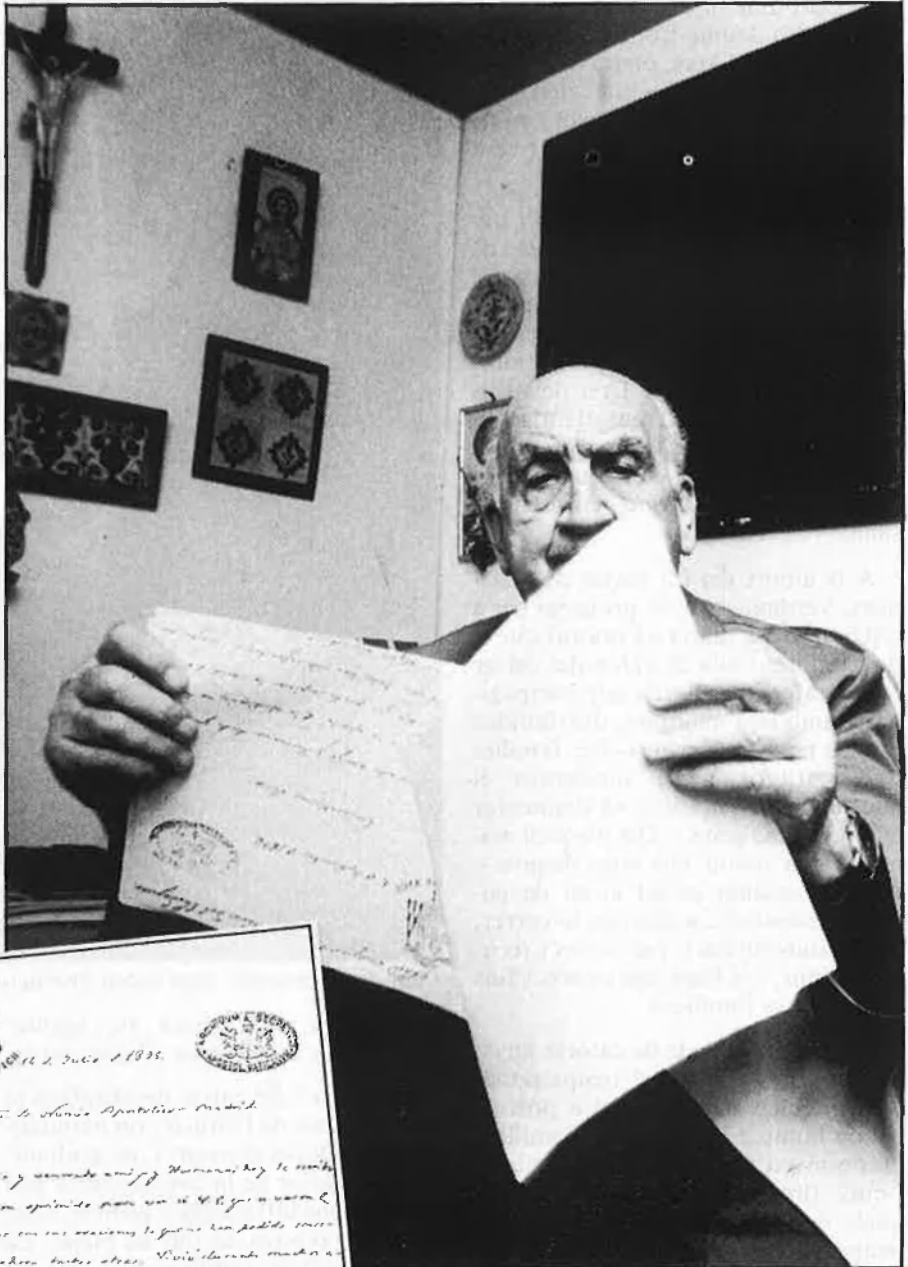
Miquel Alberola

«**A**cabo de leer *Canigó*, i estoy todavía bajo una impresión de asombro. Aquella Maladetta es un trozo de poesía ciclópea, tallada en roca...». Va ser el comentari epistolar que Menéndez Pelayo —aquell que dóna nom a universitats espanyoles estivals— va remetre a mossén Cinto pel gener de 1886. La publicació, ara centenària —ja ens hi vam referir—, i la figura de l'autor s'han resignificat amb l'ascensió de la primera autoritat civil de Catalunya a la muntanya i el rescat d'una sèrie de documents sobre el cas de l'escriptor de la Plana de Vic.

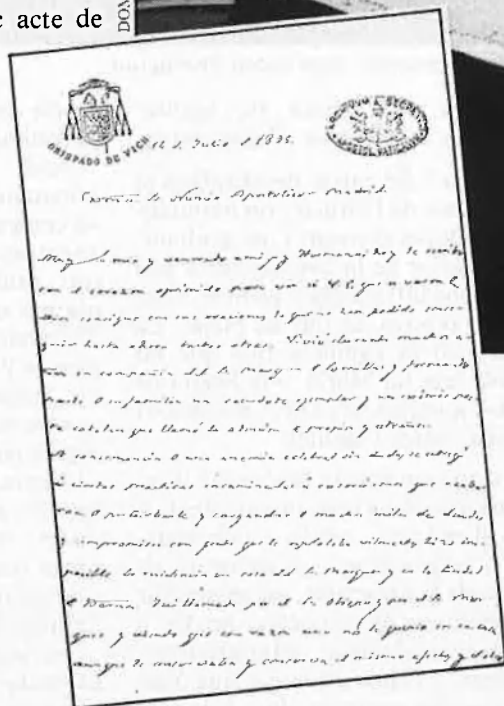
Agost, com l'extensió de flames que va ser, s'extingia. Mentrestant, Jordi Pujol i un grup d'acompanyants retien homenatge a Verdaguer dalt la pica de la muntanya de Conflent, aquella que titula el llibre commemorat. Des d'aquella Catalunya hissada, l'honorable, amb perspectiva de meteosat, va reclamar per al poemari el caràcter d'estrofes nacionals, tot destacant l'actitud de mossén Cinto d'haver cantat un país —amb un lirisme geogenètic— no limitat pels Pirineus, sinó centrat ací.

No ha estat aquest l'únic acte de reconeixement a aquell que, segons Josep Pla, va fer la millor prosa del segle passat. La passada primavera, un grup d'estudiosos va organitzar a Vic un col·loqui per tal de resituar Verdaguer i la seua obra, alhora que les institucions han concertat una campanya amb el nom de l'Any Canigó i l'elaboració d'un manifest a tal efecte, signat —tret de Manuel de Pedrolo— per tots els Premis d'Honor de les Lletres Catalanes.

Entre les vint-i-nou ponències presentades al col·loqui de Vic, va reeixir la de mossén Joan Bonet, un especialista en la biografia de Jacint Verdaguer, el qual va presentar-hi un aplec d'escrips —disset, en total—

DOMÈNEC UMBERT

Mossén Joan Bonet i els documents de l'arxiu del Vaticà.

provinents de l'arxiu de la nunciatura romana de Madrid i, fins ara, guardats a l'arxiu secret del Vaticà. Es tracta de la correspondència tramesa entre el prelat Morgades, bisbe de Vic, el nunci Caratoni i l'autor de *Canigó*. Les cartes, encara inèdites, van ser el vehicle que va solucionar la tràgedia sacerdotal de Verdaguer.

Flors de calvari

A mossén Cinto li'n van passar «de l'alçada d'un campanar» —l'altitud de l'expressió és seua. Amb la instauració de la primera República, el 1873, molts capellans van haver d'abandonar el seu domicili laboral i exiliar-se al Rosselló. Verdaguer va travessar, junt amb el seu amic Collell —el jesuïta Jaume Collell—, la frontera del Coll d'Ares, pretextant —era cert, no obstant això— un canvi d'aire per restablir-se d'uns dolors aguts de cap. Tots dos van instal·lar-se a Vinçà, a la falda del Canigó.

És ací que va conèixer Torras i Bages i el sacerdot Estalella, un home de pes dins la diòcesi de Barcelona, el qual, atès el caràcter que adquirien les dolences del poeta, li va prescriure uns viatges marítims com a antídot. Estalella, professor de Dret dels fills del propietari de la Transatlàntica, el marquès de Comillas, li va gestionar l'operació. Com a conseqüència, el poeta escriu *L'Atlàntida* i enforteix la salut.

A la mort del fill major del marquès, Verdaguer va ser proposat per a celebrar missa diària a l'oratori que el de Comillas tenia al palau del carrer de Portaferrissa. Faena que compaginaria amb la d'almoïner, distribuïdor d'unes pessetes a vint-i-cinc famílies que, caritativament, sustentava el marquès. Mossén Cinto va augmentar les boques indigents. «Des d'aquell moment —va narrar uns anys després— me vegí assaltat pertot arreu de pobres i necessitats, a casa, en lo carrer, en lo confessionari, per cartes i recomanacions, i la llista anà creixent fins a tres-centes famílies».

Durant un període de catorze anys, Verdaguer va passar el temps possible més tranquil com a poeta i com a home a casa dels de Comillas. Disposava d'una gran amistat amb els López Bru, els marquesos, amb els quals feia, també, les vacances i les temporades ocioses. «Per reposar una temporada de sos treballs —va escriure el poeta— i de la feixuga càrrega que pesava sobre ell (el marquès), llogà un *yacht* anglès anomenat *Vanadis* i muntats en ses ales (...) visitarem les ciutats espanyoles de Màlaga i Cadis, les africanes de Tànger, Alger i Constantin, i, sobretot, la tomba del venerable Ramon Llull, a Sant Francesc de Palma, la Cova d'Artà, Miramar i Valldemosa i altres joiells de la incomparable Illa Daurada».

A partir de 1890, però, mossén Cin-

Cent anys després, llum sobre Verdaguer

to s'inicia —de bona fe, segurament— en la pràctica d'exorcismes.

Al número 7 del carrer de Mirallers hi havia la casa de l'Oració, on habitualment es resava el rosari i, en acabant, un bon sector de la concurrència feia contorsions infreqüents, gemecs incoherents i posava els ulls en blanc. La moguda no es calmava fins que no arribava una tal Maria —la Maria de Sarrià— que feia sermons i discursos i s'engolia vidres i agulles.

Espectacularitat de fenòmens insòlits, penetració de pensaments, revelacions d'objectes ocults, proclamacions d'esdeveniments ocorreguts als extrems de la geografia, possesses que s'expressaven en correcte anglés i francés, profecies, admonicions, amenaces... Fenomenologia que Verdaguer només podia atribuir a la pre-

sència del dimoni i a la intervenció de la Moreneta i Sant Josep Oriol.

Amb antelació —un any abans d'inaugurar l'ofici—, mossén Cinto va començar a relacionar-se amb el P. Joaquim Pinol, un sacerdot exclausttrat, fanàtic i il·luminista, el qual tenia per ocupació exorcisar i llegir els Evangelis, càrrecs que va exercir, primer, a Vilanova i, després, a Barcelona. Pinol va eclipsar tant Verdaguer que va constituir-se en el seu director espiritual. La missió de l'exclausttrat consistia a enviar els missatges inspirats des de *dalt* de les vidents i les possesses. Aquests manuscrits van aparèixer dins les *llibretes* que l'autor de *Canigó* utilitzava per anotar-hi els fenòmens extraordinaris.

En aquelles sessions de la casa de l'Oració —o en les de l'oratori del marquès—, Jacint Verdaguer va fer

amistat amb donya Deseada, cap de la família Duran, integrada per dues filles i un nét. Una d'aquestes filles, Amparo, era un escenari d'adveniments estranyíssims, cosa que va suggerir epicèntricament la bondat de Verdaguer. Mossén Joan Bonet atorga a tres motius el captivament de l'escriptor per part de la família: per la caritat que els Duran necessitaven, pels fets sobrenaturals que afectaven a Amparo i per l'excel·lent caràcter autoritari que la majoria de biògrafs reconeixen a donya Deseada.

Fet i fet, mossén Cinto, entre tan formidables dots d'orientació —les de Pinol i les de donya Deseada—, va empunyar una actitud sacerdotalment anticànica, va fer caritat sense prudència i va començar a desoir els amics, l'òrbita eclesiàstica. El poeta va abandonar-se a una caritat exagerada i escandalosa per a les jerarquies del clero, que davant la popularitat de l'escriptor, cosa que publicitava singularment el cas, va decidir actuar-hi.

El Dr. Català, prelat de Barcelona, després dels intents estèrils d'Estal·la, el marquès, Torras i Bages, Col·lell... que l'aconsellaven d'abandonar d'aquelles pràctiques que van empobrir-lo i endeutar-lo econòmicament, va demanar al Dr. Morgades, bisbe de Vic, que hi intervingués, ja que Català no volia Verdaguer en la seua diòcesi. Morgades, bastant de temps després, va invitar el poeta a allunyar-se de Barcelona.

Amb prou faenes, mossén Cinto va acceptar l'oferta dels bisbe de Vic, la qual consistia a passar un parell de mesos al palau de Morgades. Com que els dos mesos s'allargaven, Verdaguer, per iniciativa pròpia, va anar al Santuari de la Gleba, on el bisbe li garantia la mantenció. Però, des d'allí, el poeta va realitzar algunes escapades a Barcelona, que li van atiar la fascinació de les seues obsessions.

Morgades va reaccionar i li va prohibir les relacions «con la consabida família» —les Duran— i les anades a la ciutat. Verdaguer en va fer cas omís i se'n va anar a viure a ca les Duran. La resposta va plantejar al bisbe de Vic un problema jurídicament insoluble, ja que el prelat de Barcelona, el Dr. Català, li tenia prohibida, com a capellà, l'estada a Barcelona.

En aquells dies, mossén Cinto firma un debitori de cinc mil duros a favor de la família Duran, alhora que ven, a la mateixa família, la propietat de tota la seua obra literària per dues mil pessetes. Morgades, que era, com Verdaguer, un home d'acció, enfront

Verdaguer: ¿pre-freudià?

de la indiferència dels seus esforços, va enviar els mossos d'esquadra al poeta. De res no va servir.

És aleshores que Jacint Verdaguer, des de les tribunes de la premsa anti-religiosa de Barcelona, enceta una secció titulada *En defensa pròpia*. La jerarquia contesta amb la suspensió *a divinis* de les faenes de sotana. A les pàgines d'*El Noticiero Universal* d'aquells dies de 1895, poden resseguir-se els passos d'allò que s'ha anomenat l'escàndol religiós del XIX, amb una prosa ben conduïda.

De fet, mossén Cinto no va iniciar-se ociosament en els exorcismes. El papa Lleó XIII va publicar, el mateix any en què el poeta va començar a practicar-ne, un aplec d'exorcismes,

tot recomanant-ne la difusió, la traducció i l'aplicació per tot el món catòlic, cosa que Verdaguer, devotament, va fer.

D'altra banda, entre 1883 i 1893 a Barcelona, a la lumpen Barcelona, hi va haver una passa de posseïts —una dècada històrica—, entre les quals: Amparo Duran, Teresa Vilagran, la Maria de Sarrià... i d'altres assídues del carrer de Mirallers. Qualsevol malaltia de tipus psicològic era atribuïda —coses de l'època— al diable. Atés que el mal potencialment pot habitar entre les persones, i és el dimoni que l'encarna, per excel·lència, tot diagnòstic apuntava a les possessions.

Damunt, si és el pontífex qui insta els seus subordinats a higienitzar les ànimes, la cosa hauria de ser natural. Haurem de recordar que, no fa molts dies, l'actual representant de Déu al Vaticà n'ha convocades places. I Verdaguer tenia una fe cega a la sotana: no haver-se resignat a la decisió de la suspensió d'hàbits n'és una prova.

Mossén Cinto —ho sabem per les *llibretes*— feia un historial clínic del cas que se li presentava, i, sense ser-ne conscient, va ser un dels precursors de la psicoanàlisi, però amb lletanies i colps de crucifix. Les anàlisis de les seues *llibretes* —entre les malaltes era conegut amb el sobrenom de *el del cartipàs*—, on Verdaguer era notari de la transició clínica de les seues parroquianes, s'acosten de molt al mètode freudià.

Tres anys després de la retirada de llicències, i amb molta intrahistòria sobre el cas, Verdaguer va recuperar «el seu calze» gràcies a la intervenció directa del nunci Caratoni, a instàncies de Morgades. La mort de donya Deseada sembla que va ser decisiva. Aleshores la caritat agustiniana va dur a terme l'estratègia conciliadora entre el bisbe de Vic i el poeta. El vicari general de Barcelona va enllestir la fórmula jurídica per tal d'acceptar-lo en aquesta diòcesi i Morgades va donar l'*exeat*. Verdaguer va reprendre l'ofici habitual a l'església parroquial de Betlem. Diuen que l'influx de la família Duran li va tornar els últims dies.

Mossén Cinto, fet i fet —la seua vida—, va ser com la de Gentil, personatge principal de *Canigó*, el qual, davant l'encanteri de Flordeneu —les Duran— va ser seduït i allunyat de les seues obligacions. És ací que apareix Tallaferro —Mordages. Cent anys després, Verdaguer ja mereix ser rescabalat. Encara que siga com a poeta *maudit*. □